

І.П. СОЛОВІЙ¹

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПАРАДИГМИ ЛІСОВОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ГЛОБАЛЬНІ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Лісова політика як наука і як форма практичної діяльності у сфері державного управління постала перед викликами глобального характеру, на які треба адекватно та оперативно реагувати. Сьогодні вона не повною мірою відповідає цим вимогам. У роботі здійснено аналіз екологічних і економічних передумов трансформації наукової парадигми лісової політики та визначено основні орієнтири її розвитку.

Вступ

Сучасна лісова політика перебуває під все потужнішим впливом глобальних викликів, які постали перед людством. Це насамперед – кліматичні зміни, втрати біорізноманітності, широкомасштабне знеліснення, виснаження земельних ресурсів, забруднення довкілля, дефіцит енергоресурсів.

У звіті ООН "Millennium Ecosystem Assessment" зроблено висновок про те, що за останні сорок років внаслідок антропогенної діяльності деградувало близько 60% від послуг, які надають людині екосистеми – основа існування і розвитку цивілізації. За даними Intergovernmental Panel on Climate Change, зміни у землекористуванні, насамперед знеліснення, від 1850р. дотепер спричинили третину викидів газів парникового ефекту, а, за підрахунками World Resources Institute, нинішнє знеліснення планети становить понад 20% від внеску різних чинників у баланс викидів газів парникового ефекту, що загострює дефіцит у здатності планети до нагромадження вуглецю в живих системах.

Роль лісів у процесі відтворення глобального балансу була висвітлена під час важливих міжнародних форумів, які наголошували на екологічних, економічних та соціальних проблемах управління лісами на міжнародному, національному та місцевому рівнях. Завдяки політичному тиску традиційна лісоресурсна політика змінюється на лісову, спрямовану на досягнення сталого лісового господарства.

Проблема сталого розвитку лісового сектора набуває все більшої ваги у найближчі десятиліття. Лісова політика України вимагає адекватного реагування на глобалізаційні процеси, тенденції міжнародної і європейської екологічної та лісової політики і трансформаційні процеси в економіці країни. Інституційно-законодавче будівництво у лісовому секторі повинно сформулювати таку систему інструментів лісової політики, яка була б спроможною відповісти на ці виклики сучасності. Виконання цього завдання має базуватись на наукових парадигмах, які обґрунтовують взаємозв'язки лісової політики із іншими науковими дисциплінами.

1. Політика неолібералізму як джерело кризи глобальної системи управління лісами

Теоретично державна політика мусила б забезпечувати баланс суспільних інтересів щодо збереження лісів, їх використання і відтворення. Однак у реальному житті неможливо зрозуміти, що відбувається з лісами і людьми, які від них залежать, без розгляду ширшої картини політичної і економічної реальності – від з'ясування причин лісових конфліктів на місцевому рівні до аналізу процесів глобалізації ринку, потоків капіталів і технологій, тенденцій до зростання соціальної нерівності.

Неолібералізм, домінуюча ідеологія сьогодення, насамперед, спирається на індивідуалізм і вважає, що найважливішим мірилом загальносуспільного блага є можливість осіб і компаній керуватись власними інтересами в ринкових відносинах. Замість широкого застосування у державній політиці інструментів контролю та витрачання держбюджетних коштів на підтримку соціальних і екологічних стандартів, і, як наслідок, збору високих податків, пропонують ввести добровільні кодекси поведінки представників приватного сектора. На думку неолібералістів, державна власність є невиправдано витратною для економіки, а приватна набагато ефективнішою. Отож вважається, що фінансові та підприємницькі інтереси вимагають зменшення витрат на соціальні програми, зниження податків та приватизації державної власності. І хоч неолібералізм виступає за зменшення ролі державного управління, але не за послаблення самої держави – державна влада потрібна неолібералізму для поширення максимально ліберальної форми ринкових порядків на нові регіони світу. У розширенні приватизації зацікавлені, насамперед, високорозвинені держави, оскільки вона позбавляє багатьох економічних зобов'язань, водночас обіцяючи вищу економічну ефективність.

Керуючись неоліберальним підходом, багато урядів розвинених країн і представники бізнесу, пов'язаного із лісовими ресурсами, наполягають на збільшенні частки приватного сектора в тропічних лісах, аргументуючи це твердження тим, що приватизація приведе до

¹ **Ігор Павлович СОЛОВІЙ** – кандидат сільськогосподарських наук, доцент, Національний лісотехнічний університет України. Україна, м. Львів. Тел.: (380322) 2392778. E-mail: soloviv@yahoo.co.uk
Представив дійсний член ЛАН України, професор Ю. М. Дебринюк, доктор сільськогосподарських наук.

покращення менеджменту лісів. Проте багато країн, що розвиваються, висловили свою незгоду щодо передавання лісових ресурсів у власність приватному сектору. Головною причиною цього є правила міжнародної торгівлі та інвестування – під час приватизації іноземні компанії мають таке ж право на придбання лісів, як і вітчизняні. Продаж державних лісів буде на користь корпораціям та фінансовим секторам тих країн, які керують міжнародними фінансовими капіталами і не вигідний країнам з великою лісосировинною базою, але з погано розвиненим корпоративним та фінансовим секторами. Окремі країни, таким чином, можуть втратити свої ліси на користь іноземних приватних інвесторів, що для урядів цих країн, які вважають ліс їхнім невід'ємним національним ресурсом, вкрай небажано. Проте, навіть за небажання передачі власності на ліси приватному сектору, багато країн готові передати права на користування лісами приватним компаніям. Поширеною процедурою надання прав на користування є концесія, що дає змогу заготовляти в державних лісах узгоджений обсяг деревини. У багатьох країнах концесії вже призвели до розвитку злочинної корупції, коли підкуплені політики та урядовці видавали концесії тільки певним компаніям і неодноразово ігнорували лісове законодавство та умови, зазначені в контрактах.

У Програмі країн Великої вісімки щодо лісів її учасники заохочуються до пошуку шляхів просування приватного інвестування в менеджмент сталого лісового господарства. Зауважимо, однак, що найбільші світові корпорації у сфері лісової промисловості, які здійснюють лісозаготівлю, представляють саме країни Великої вісімки. Сім з десяти найбільших світових лісопромислових та паперових корпорацій належать до країн Великої вісімки, якщо виходити з сумарних щорічних прибутків. Якщо ж виходити з обсягів щорічного споживання деревини, то шість з десяти деревообробних компаній належать до цих країн. Решта компаній із десяти найбільших є потужними приватними лісовими підприємствами зі скандинавських країн.

За даними таких природоохоронних організацій як Forest Trends та Center for International Forest Law, за останні роки в 16 країнах 396 мільйонів гектарів лісів державної власності (23%), були передані приватним власникам шляхом надання концесій. Тож, якщо більшість лісів номінально й перебуває в державній власності, чи управління ними здійснюють національні уряди, насправді можливість управління ресурсами належить приватному сектору, до того ж, насамперед, зарубіжному.

Проблеми нелегальних лісозаготівель є однією з основних причин деградації лісів у південно-східній частині Азії, Центральній Африці та Латинській Америці. За відсутності системи сталого управління лісами багато корпорацій активно використовують лісові ресурси всіма можливими способами. Лібералізація фінансових потоків між країнами є ще одним невід'ємним атрибутом глобальної економіки неолібералізму, що дає змогу деяким компаніям відмивати гроші, зароблені нелегальною лісозаготівлею.

Приватна форма власності на ліси, безперечно, має низку переваг, однак надмірно високий рівень приватизації лісів та їх інтеграції у ринкові відносини буде означати те, що, маючи великі можливості щодо управління лісовим господарством, корпорації отримають

надвисокі прибутки за кращий попит на деревину певних лісових порід.

Такі організації, як Friends of Earth і Earth International, доводять, що приватизація послаблює демократичний механізм контролю над лісами держави та громадськості. Екологічні організації Global Forest Coalition і Censat Agua Viva вважають, що приватизація лісів відображає меркантильне ставлення до природи – цінність лісів обмежують їх комерційною вартістю, і збереження лісового покриву визначається тільки цією вартістю. Приватизація зменшує можливості доступу до лісів місцевих громад, задовольняючи насамперед претензії ринків на негайні фінансові прибутки. Ринкові механізми схильні реалізувати лише ті приватні лісові товари, котрі мають монетарну вартість, вони не можуть охопити повну вартість лісів, тож пропагують редукаціоналістичне, тобто обмежене бачення ролі лісів.

2. Нові виміри парадигми лісової політики

Упродовж останніх десятиліть суспільне бачення ролі лісів, їх використання та охорони радикально змінилось. Ліси більше не розглядають як просто джерело отримання деревини, а як комплексні екосистеми, що підтримують саме існування життя на планеті та забезпечують широкий спектр різної продукції, екологічних і соціально-культурних послуг. Суспільство визнало, що ліси можуть зробити істотний внесок у подолання бідності, розвиток сільських територій, збереження біорізноманітності та стійкості екосистем. Ці принципово нові погляди на роль лісів зародились внаслідок зростаючого суспільного тиску, спрямованого на досягнення якомога справедливішого соціально-економічного розвитку без створення загрози локальному і глобальному довкіллю у довготерміновій перспективі, беручи до уваги добробут нинішнього і майбутнього покоління.

Сучасне бачення ролі лісової політики у вирішенні глобальних завдань суспільного розвитку викристалізувалось внаслідок еволюції підходів державних структур, приватного сектора, широких суспільних верств і міжнародної спільноти в цілому до вирішення світових еколого-економічних проблем, що відбулась впродовж останніх десятиліть.

Домінуючі наукові теорії у цій царині набули розвитку також на початку 1960-х років. Панівне парадигмальне уявлення, що домінувало впродовж століть і згідно з яким передбачалось, що "за допомогою науки ми можемо стати господарями і володарями природи" [2], не справилось і не дало відповіді на ті проблеми, які постали перед науковою громадськістю та суспільством загалом.

Видатний бельгійський вчений, фізико-хімік російського походження Ілля Пригожин дійшов висновку, що старі концепції віджили і не дають правомірних відповідей на складні питання розвитку і довкілля. Пригожин писав, що "лісові екосистеми більше хаотичні, ніж лінійні, більше сповнені сюрпризів, аніж передбачувані" [9]. Давні переконання, що людина впливає на природу без зворотного взаємного впливу, перестало сприйматись як істинне. Натомість у суспільній свідомості стала утверджуватись система нових припущень, теорій і переконань, які сукупно, згідно з визначенням Куна, становлять наукову парадигму.

Табл.1. Тенденції суспільного розвитку та їхні наслідки для лісової політики

Роки	Тенденції розвитку	Підходи до вирішення проблем	Наслідки для лісової політики
1960-ті	Економічна відсталість	Модернізація	Лісопромислове господарство як механізм економічного розвитку
1970-ті	Енергетична криза та знеліснення	Задоволення базових ресурсних потреб	Відновлення лісів і заліснення з метою відвернення паливної кризи
1980-ті	Екологічна криза	Сталий розвиток	Національні лісові плани та соціально-спрямовані лісогосподарські проекти
1990-ті	Стурбованість проблемами охорони довкілля на міжнародному рівні	Вільна торгівля, партнерство між державою і населенням	Міжнародні пошуки шляхів впровадження концепції менеджменту сталого лісового господарства
2000-ті	Глобалізація із зростаючою нерівністю	Глобалізація із новими транснаціональними ініціативами, пересмисленням ролі держави, зростанням обмежень ринкових відносин, зростанням формального оформлення місцевого самоуправління	Позитивні підходи: - об'єктивність і відповідальність; - держава як помічник і партнер приватного сектора; - плата за послуги екосистем; - співпраця між урядом, населенням та приватним сектором

Термін "парадигма" у філософію науки уперше запровадив позитивіст Г.Бергман, однак справжній пріоритет у його використанні і поширенні належить таки Куно. У книзі "Структура наукових революцій" (1962) цей автор говорить про можливість виділення двох основних аспектів парадигми: епістемічного й соціального [6]. У епістемічному плані парадигма— це сукупність фундаментальних знань, цінностей, переконань і технічних прийомів, що виступають як зразок наукової діяльності, у соціальному парадигма характеризується тим, що її поділяє конкретне наукове співтовариство, яке визначає її цілісність і границі.

Існування парадигми, на думку Куна, пов'язане з періодами нормальної науки, у рамках яких вони виконують проективно-програмувальну і селективно-заборонну функції. Зміну парадигми здійснюють за допомогою наукових революцій, що пов'язано з переходом наукового співтовариства на нову систему світогляду й цінностей [6].

У сучасній філософії науки поняття парадигма (грец. *paradeigma*— приклад, зразок) означає систему теоретичних, методологічних і аксіологічних засад, які взяті за зразок розв'язування наукових задач і які поділяють всі члени наукового співтовариства. Згідно з Фітсджером Капра (цитата за [1]), зміна парадигм— це

"кардинальні зміни в осмисленні, сприйнятті і цінностях, що формують особливе бачення реальності".

У сучасному суспільстві всебічні наукові дебати привели до зародження парадигми сталого розвитку— розвитку, що прагне задовольнити потреби нинішнього покоління, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольнити їхні власні потреби.

Глобальна стурбованість станом лісів була зумовлена поширенням наукової інформації про критичний стан планетарного довкілля та масову бідність, від якої страждають мільярди людей. Неурядові громадські організації та ЗМІ відіграли важливу роль у поширенні в суспільстві інформації про кричущу прогресування процесів знеліснення і деградації лісових екосистем, виявлене багатьма науковими дослідженнями. Впродовж останніх сорока років планета втратила близько пів мільярда гектарів лісів, за той самий час споживання лісової продукції зросло майже на 50% [3]. Це істотно вплинуло на зниження рівня біорізноманітності, порушення природних циклів і глобальні зміни клімату, несправедливий розподіл матеріальних благ у суспільстві і зростання соціально-економічних проблем сільських територій. Критика загальноприйнятих уявлень про суспільний розвиток набула широкого суспільного розголосу. Застаріле сприйняття витіснила нова концепція сталого розвитку лісів: "Лісові ресурси і лісові землі повинні бути об'єктом сталого менеджменту, щоб задовольнити соціальні, економічні, екологічні і духовні потреби нинішнього і майбутнього поколінь" [10]. Отож, нове суспільне сприйняття лісів було вибудоване на кореляції між справедливим соціально-економічним розвитком і сталим використанням, відтворенням і охороною природних ресурсів. Унаслідок тиску цієї нової суспільної парадигми на політиків впродовж останніх двадцяти п'яти років вони були змушені на міжнародному та національних рівнях поспішливо приймати угоди, плани, програми, плани дій, щоби реагувати на ці нагальні проблеми.

Низка чинників зіграла роль рушіїв у зміні суспільної парадигми проблем лісів [4, 7, 8]:

1) пришвидшений науковий прогрес і технологічний розвиток, зокрема у сфері інформатики, зробили можливим цілісне, глобальне бачення комплексних природних процесів та їх взаємопов'язаності, зародження багатограннішого ландшафтного підходу у науках про землекористування;

2) впродовж останніх десятиліть стали очевидними значні зміни, зумовлені зростанням чисельності населення і його міграцією із сільських районів у міські центри. Інтенсифікація процесів урбанізації і зміни у віковій структурі людського суспільства зумовили зміни стилю життя, цінностей, відносин, сприйняття світу. Це спричинило глибоку перебудову в суспільному сприйнятті ролі та функцій лісів;

3) для понад 350млн людей, котрі живуть безпосередньо в лісах чи поряд із ними, ліси— надзвичайно важливий чинник виживання і отримання прибутків, а коло 60млн людей є цілковито залежними від лісових ресурсів. Більшість із них— це дуже бідна частина населення. Саме тому на рівні ООН шляхом досягнення консенсусу було прийнято документ "Завдання розвитку тисячоліття", спрямований на подолання екстремальної бідності та голоду і досягнення інших важливих соціальних завдань розвитку людства;

4) інша проблема— це несправедливий розподіл потоку вигід лісів і лісозаготівель. Отримання доходів, пов'яза-

них із лісами, відіграє важливу роль для різних груп населення – домашніх господарств, громад, малих, середніх та великих за масштабами діяльності підприємств, державних структур, громадських організацій, груп, які здійснюють природоохоронну і рекреаційну діяльність. Для 1,6 млрд людей у світі ліси є важливим засобом існування" [11]. Виникнення загроз для лісів, як засобу існування та соціально-культурного чинника в багатьох частинах світу, вимагає докорінних змін;

5) масштабні втрати соціальних, екологічних та економічних вигід, зумовлені недопустимо високим рівнем розвитку процесів знецінення та деградації лісів, роблять очевидною потребу нагальної і докорінної перебудови політики щодо лісового сектора і методів ведення лісового господарства;

6) глобалізація – процес, у рамках якого особистості, компанії, суспільні інституції та урядові структури стають все більш взаємозалежними внаслідок пришвидшення прогресу інновацій в інформатизації, роботизації, технологічного розвитку. Глобалізація є важливим рушієм зародження транснаціональних корпорацій, швидких потоків капіталів, лібералізації торгівлі, концентрації досліджень, наукових та технологічних інновацій у кількох розвинених країнах. Гострі дебати щодо соціального та екологічного відображення цих процесів посилюють суспільну стурбованість. Твердження про те, що процеси глобалізації поглибили соціальну нерівність між багатими та бідними, між окремими країнами є дещо контрверсійним, однак очевидно, що ці процеси не сприяють припиненню, чи хоча б пом'якшенню зростаючого соціального диспаритету;

7) зросла потреба в отриманні продукції з лісів, в яких здійснюється менеджмент сталого лісового господарства, що є наслідком осмислення нових суспільних цінностей, які вимагають нових підходів до лісів і нової лісової політики.

Постмодернізм, як соціальна теорія, котра істотно вплинула на лісову політику, в економічній діяльності проявляється в переході від звичних форм власності до комплексного їх поєднання та виникнення нових категорій, від традиційної детерміністичної науки – до системи багатоцільових знань, від визнання лише державних інтересів – до поєднання інтересів різних суспільних груп.

Сьогоднішні ліси, які називають постіндустріальними, у багатьох країнах відіграють уже зовсім іншу роль порівняно із тією, яка була визначальною декілька десятиліть тому. Змінились не тільки суспільне сприйняття ролі лісів, але й підходи до управління ними. На зміну механістичному (тобто технократичному, позбавленому розуміння сутності природних процесів) підходу прийшов так званий органічний підхід, який передбачає узгодження господарських рішень із законами функціонування екосистем [5]. На зміну редукціоналізму, тобто схильності до максимально спрощеного прагматичного розуміння, прийшов голістичний підхід, який передбачає всеохопне і водночас цілісне врахування широкого комплексу різноманітних функцій лісів.

У багатьох країнах зростають потреби суспільства в соціальних і екологічних вигодах від лісів, що створює суспільний тиск на урядові структури і в цілому, і, зокрема, на відомства та підприємства, відповідальні за ведення лісового господарства. У минулому державні структури, відповідальні за лісовий сектор, розглядали себе як ключову (або й єдину) фігуру щодо багатьох аспектів використання лісів – як основного гравця на лісополітичній арені, менеджера, власника, судді й

інструктора. Зростаючий тиск громадськості примушує уряди зосереджуватись на двох останніх ролях, в той час, коли приватний сектор і громадянське суспільство переймають на себе інші функції.

Впродовж двох останніх десятиліть ХХ століття відбулась зміна парадигм екологічної і лісової політики: спершу від політики, базованої на державній власності і державному регулюванні, до підходів, базованих на ринковій економіці, а пізніше від них – до підходів, базованих на інтересах громад і концепції сталого розвитку. До того ж, ці парадигми не витіснили одна одну, а радше навпаки – привели до утворення кумулятивного ефекту, який передбачає поєднання різноманітності політичних і управлінських альтернатив – командно-контрольних, саморегульованих і стимулювальних, спроможних інтегруватися відповідно до політичного контексту.

Висновки

Нам випало жити у часи глибинних змін – керуючись термінологією екологічної економіки, можемо сказати – у часи переходу від порожнього (незаповненого) світу до наповненого. Це – перехід від світу багатого на природні ресурси до світу обмежень, від легкого доступу до землі, води, повітря, лісів – до світу зі стрімко наростаючою конкуренцією за усі ці первинні для людини (і не тільки для неї, а й усього живого на планеті) блага. Цей перехід відбувається в екстраординарному темпі, що відповідає темпам економічного та демографічного зростання. Експансія людської цивілізації пов'язана з систематичним, і, значною мірою, незворотним біотичним збідненням, а значить, у майбутньому, – й економічним зубожінням.

Виклики, перед якими постало людство, є глобальними, а управління такими природними ресурсами, як ліси, зосереджене більшою мірою на локальному рівні. Існує нагальна потреба визначити і оцінити незнані раніше глобальні проблеми лісів та лісового господарства, потенційні світові потреби в лісових ресурсах та передбачити, якою повинна стати на усіх рівнях управління політика щодо лісів у перенаселеному світі.

Будь-яке серйозне передбачення щодо майбутнього лісової політики мусить брати до уваги новітні технології, які радикально змінюють ставлення до лісових екосистем. У низці країн біотехнологічні дослідження генетичної інженерії уже активно впроваджуються у лісовирощування, що викликає неоднозначну суспільну реакцію. Існують прогнози, що невдовзі, завдяки досягненням біоінженерії, ми отримуватимемо деревне волокно із іншою структурою, аніж у дерев і не в природних лісових умовах. Однак, незважаючи на це, напевно завжди існуватиме потреба у природній деревині, неповторність якої неможливо відтворити штучним шляхом.

Потенційні суспільні виробничі потреби в лісах для отримання деревної продукції, целюлози, енергії, відчуження земель для сільського господарства, забудови, доріг та інших потреб перевищують глобальні можливості лісових екосистем, та конкурують водночас з екологічними послугами лісів, а тому мусять бути обмежені частковим сегментом від загальної площі лісів на глобальному, регіональному та місцевому рівнях.

Стрімке розширення площ промислових комерційних плантацій у світі зближує лісове господарство із

сучасним індустріальним сільським господарством, надаючи йому невласливих раніше антропогенних рис. Загострення енергетичних проблем особливо стимулюватиме створення нових біоенергетичних плантацій, а кліматичні зміни розширять їх ареал. Комерційні потреби в деревині, що перевищують можливості лісових екосистем, можуть бути забезпечені за рахунок плантаційного лісовирощування без подальшого вторгнення людини у ліси природного походження. Однак плантаційне лісовирощування не повинно витіснити традиційне лісове господарство, орієнтоване на збереження біорізноманітності шляхом відтворення корінних типів лісу.

Незважаючи на те, що лісовласники та практики у сфері лісового господарства в усьому світі нарікають на недосконалість та надмірну зарегульованість лісового законодавства, варто очікувати урізноманітнення і посилення регуляторних норм у майбутньому, а не їх послаблення. Тиск глобалізації зумовить все більшу уніфікацію лісового законодавства та посилення впливу екологічних стандартів. З іншого боку, входження міжнародних лісопромислових компаній на національні ринки загострить конкуренцію за лісові ресурси та екологічні конфлікти. Саме тому існує потреба вже сьогодні визначити життєво важливі функції лісів на глобальному та локальному рівнях та скласти і запровадити відповідні плани сталого землекористування, які б забезпечували належний рівень безпеки для існування людства на планеті.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Bromley P.S.** Shifting Paradigms. The dynamics of Environmental Reform. 2005. [Електрон. ресурс]. – Доступний з: <http://www.ideocommunications.ca/paradigm2.html#paradigm>.
2. **Descartes Rene.** Discourse on Method. Vol. XXXIV. The Harvard Classics. New York: P.F. Collier & Son, 1909 -14; Bartleby.com, 2001. [Електрон. ресурс]. – Доступний з: <http://www.bartleby.com/34/1/>.
3. **FAO 2001.** Global Forest Resources Assessment 2001. Main report. FAO Forestry Paper 140. Rome, 2001 479p.
4. **Forests in the Global Balance–** Changing Paradigms. G. Mery, R. Alfaro, M. Kanninen, M. Lobovikov. (eds.). IUFRO World Series Volume 17. – Helsinki: IUFRO, 2005. – 318p.
5. **Kennedy J.J., Dombeck M.P., Koch N.E.:** Values, beliefs and management of Public Forests in the Western world at the close to the twentieth century. – *Unasylva* 192. Vol. 49, 1998, pp. 1626.
6. **Kuhn T.S.** The Structure of Scientific Revolution. Chicago, IL: The University of Chicago Press, 1962–180P.
7. **Maini J.** The World Forests: Evolving Perspectives, Policies and Practices // Söderlund M, Pottinger A. (Eds.). Rio +8– Policy, Practice and Progress towards Sustainable Management. – Oxford, UK: Commonwealth Forestry Association. – 2001.
8. **Mather A.** South-North Challenges in Global Forestry // M. Palo and H. Vanhanen (eds.) World Forests from Deforestation to Transition. Dordrecht, the Netherlands: Kluwer Academic Publishers, 2000. – P. 2535.
9. **Prigogine I., Stengers I.** Order Out of Chaos. Man's New Dialogue with Nature. London: Heinemann. – 349p.
10. **UNCED** (United Nations Commission on Environment and Development). Annex 3 (Agenda 21). New York, UN. – 1992.
11. **World Bank.** Forest and Forestry. Forest Policy and Strategy. [Електрон. ресурс]. – Доступний з: <http://www.inweb18.worldbank.org/ESSD/essdtext.nsf>

I.P. Soloviy

FOREST POLICY PARADIGM TRANSFORMATION AS AN ANSWER ON GLOBAL ENVIRONMENTAL AND ECONOMIC CHALLENGES OF SOCIETAL DEVELOPMENT

Forest policy as a science and practical course of actions meets the global challenges. Under the current situation it is not corresponding fully to these demands. Forest policy should find the adequate, timely and efficient solutions both for theoretical and practical dimensions of problems. The analysis of the environmental and economic preconditions for the forest policy scientific paradigm transformation as well as the pathways of its development has been done in the paper.

